

ХОЛИСТИЧНИЯТ ПОДХОД В КОНТЕКСТА НА СЪВРЕМЕННАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СИСТЕМА – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРАКТИЧЕСКИ РЕШЕНИЯ

Мариана Иванова Пенчева, Снежана Минчева Стефанова
ОУ „П. Р. Славейков“, Велико Търново

HOLISTIC METHOD IN THE CONTEXT OF THE MODERN EDUCATIONAL SYSTEM – CHALLENGES AND PRACTICAL SOLUTIONS

Mariana Pencheva, Snezhana Stefanova
Primary school „P. R. Slaveikov“, Veliko Tarnovo

Abstract: Recent studies from the early 21st century show that negative trends as inequality of wealth, a sharp drop in demand for spiritual values, increased social and psychological disorientation and poor, unemployment, crime, processes of transformation of family values are increasing. All these changes lead to a negative impact on the lives of children and adolescents. Existing educational conditions in the country have led to an increase in children with behavioral problems. As a response and effective solution to the challenges of modern society, there is a holistic approach to education, thanks to which students' motivation can be increased, understanding and learning – too, as a coping with conflicts and aggression. Holistic education is related to the training of every person – emotional, aesthetic, creative, physical, etc., and through it there is cooperation and mutual respect between all participants in the educational process. Holistic education is based on experience – broad, open, inorganic as life itself, not „great books“ or „basic skills“.

Keywords: holistic education, aggression, narcissism, emotional intelligence, empathy, personality, education, folklore

I. Увод

Съвременните реалности за българското образование не са такива, каквито всички педагози и учители биха искали да бъдат. Налице са повсеместни проблеми, от различно естество, в чието разрешаване се крие и подобряването на условията за образование на децата.

Децентрализацията на финансиране на образованието и въвеждането на делегираните бюджети, създава редица трудности по места, но и дава възможност за инициатива от страна на отделни училищни ръководства и учители, в посока реализиране на нови проекти. В последните години уеднаквените изисквания и снижените критерии, по повод обучението на учениците, са една негативна тенденция, която трябва да бъде преодоляна.

В днешно време, учителите са принудени да се борят с преодоляване на ниската степен на разбиране на учебния материал от страна на децата, недостатъчната им мотивираност за учене, фокусирането им върху, по-важни, според тях, неща, част от които дойдоха с процеси като глобализацията и интернет комуникациите. Училището, сякаш, не може да отговори напълно на интересите на децата и да ги провокира да учат и да се развиват. И тъй като, то е един умален модел на света, в крайна сметка, този, който не разбира смисъла и функциите на училището, като институция, е малко вероятно, да бъде успешен в живота.

Базирайки се на необходимостта от качествена промяна в учебната среда и в търсене на елементите на тази промяна, като отговор на съществуващата ситуация, ние предлагаме холистичния подход. Чрез него се създават условия за формиране на творчески личности, притежаващи знания, в посока саморазвитие и самореализация. За това е необходимо създаването на креативна образователна среда и условия за усвояване на определен опит от учениците.

II. Изложение

1. Същност и характеристики на най-разпространените проблеми при подрастващите /нарцистично поведение, агресия, липса на емоционална интелигентност/

Съществуващата реална ситуация в страната, по отношение на вредните въздействия от различни фактори, води до увеличаване ръста на децата с различни поведенчески проблеми. Тези тревожни тен-

денции са предпоставка за нуждата от подобряване на социалните и превантивни дейности. Педагозите търсят все повече иновативни и актуални методи и начини за работа.

Първото негативно явление, на което ще обърнем внимание и което е разпространено сред учениците, е така нареченото нарцистично поведение. Произходът на термина нарцисизъм е свързан с древногръцкия мит за прекрасния Нарцис, който се влюбва в самия себе си. В психологическата теория, тази дефиниция, за пръв път е употребена от Зигмунд Фройд, който обозначава с нея нездравата любов на човек към самия себе си, като тук се включват егоцентризма, егоизма и възхищението от собствената личност.

Първите прояви на подобен тип поведение са още в детството и тийнейджърството и се свързват със сравнително ниското ниво на интелектуално развитие, липсите, възникнали по време на процеса на формиране на собствената идентичност и негативното влияние на семейството, приятелите и заобикалящата среда. Често пъти, при подрастващите, е налице зависимостта от изискванията на неформалните групи и кръгове, в които те попадат, приемайки техните ценностни ориентири.

Ако по-голяма част от посочените фактори дотук са налице, то се наблюдава промяна в поведението на подрастващите. За тях светът е сив, скучен и еднообразен. А когато това се случи, много често се достига и до злоупотреба с психоактивни вещества, надценен умствен капацитет, трудности в общуването, агресия, автоагресия, хранителни разстройства, неморално и аморален поведение.

Много често, подрастващите вярват, че другите не осъзнават, не искат и не могат да разберат техния потенциал и истинските им способности. Това се дължи, най-вече, на факта, че те не са достатъчно компетентни, загубени по пътя на правилното разбиране за живота, не знаят как да се направи разграничение между доброто от злото. В същото време, се нуждаят и са зависими от положителната оценка от страна на другите и без нея се чувстват зле. Когато, пък получат положителна оценка, отново са недоволни и така, те се оказват неспособни да се докоснат до истинското чувство на удоволствие.

Характерно за нарцистичната личност е, че тя е убедена, че може да си позволи всичко и че не е задължена да спазва правилата, които важат за другите, защото всъщност е изключение от правилото. Подрастващите с този тип поведение се нуждаят от постоянно внимание и възхищение и един от начините, по който го получават са комуникациите през интернет и социалните мрежи. Когато са сред свои връстници или в училище, те се опитват да впечатлят с поведението си и често правят шумни коментари или се смеят без да имат истинска причина за това.

Опитвайки се да бъдат винаги в центъра на вниманието и да търсят приятели, те могат да говорят с часове, без да осъзнават, че по този начин често се оказват отхвърлени от другите. Нарцистично поведение е свързано още с липса на емпатия и неспособност за разбиране и осъзнаване какво чувстват другите.

Подобно нарцистично поведение е характерно за голяма част от новото поколение. Мислейки, че правилата и законите не важат за тях, защото са много по-умни от хората, които са ги написали и приели, често пъти, учителят също не е авторитет, защото те са по-знаещи и по-можещи. За тях, да бъдат в училище, е просто задължение, което им нанася щети. Проблемът се задълбочава тогава, когато високата им самооценка и идея за превъзходство, са съпроводени с агресивно поведение, насочено към връстници или съученици. Затова е необходимо да се търсят ефективни решения в посока справянето и преодоляването му.

Агресията, насилието и агресивното поведение също са един от значимите проблеми в училищната среда. В Закона за предучилищното и училищното образование в чл.185, (1) е посочено, че образователните институции са длъжни да осъществяват дейности по превенция и преодоляване на подобен тип поведение, при наличие на такова, както и че работата по този проблем, трябва да бъде плод на общи усилия.

Агресията винаги има негативен, преднамерен характер. Тя често цели да обиди, нарани, унижи дете, да накърни достойнството му, да му навреди психически или физически. Тя винаги идва от позицията на силата. Най-честата причина за агресията е чувството за недооцененост и неудовлетвореност, което присъства и при нарцистичното поведение, но там проявите са други. Агресията често се използва като инструмент за постигане на определена цел. Корените на агресията, в повечето случаи, са дълбоко скрити в семейната среда. Ако тя е богата на конфликтни ситуации и критики, ако има упреци и враждебност, ако родителите не са на еднакво мнение относно възпитанието на детето и то наблюдава техните пререкания, ако има насилие въщи у детето се появяват компенсаторни механизми, един от които е именно пасивно-агресивното поведение.

Съществуват различни видове агресия, тя би могла да бъде пряка, която може да има физически или вербален характер или непряка посредством друг човек, чрез медиите или различните канали за общуване. Специфична форма на агресията е автоагресията, която е обърната навътре към самата личност и

причините за нея са многобройни.

Учените обособяват три главни предпоставки за проява на агресивно поведение при подрастващите, а именно: използването ѝ като инструмент за издигане на личния статус и самоутвърждаване пред останалите; като защитен механизъм и също като вид средство за постигане на социално значими цели.

По този начин, агресивността се оказва пряко свързана с личностната идентичност на човека и със степента на индивидуалното развитие на самосъзнанието.

Съществуват характеристики и белези, по които се разпознава агресията в поведението на човек. Най-често, такива личности имат потребност от самоутвърждаване, не обичат да губят, за тях е важна победата, надмощието и налагането на сила. Твърде амбициозни са, поставят си високи цели и в същото време са много враждебни, не приемат чуждо мнение, нетолерантни са, имат необходимостта да контролират всичко и всеки.

Според Поведенческата теория в психологията основните начини за усвояване на агресивното поведение са два. Първият е чрез наблюдение на подобен тип поведение, което води до печеливш финал, а вторият е чрез пряко участие в такива прояви.

Един от най-ефективните начини за справяне с агресията, който задължително трябва да се прилага, още в детството, е така нареченото просоциално поведение, което е поведение, насочено към проява на толерантност, милосърдие, разбиране на другите и което е неизменна част от идеята за холистичното образование.

За да се изпълни на практика прилагането на такъв тип поведение у децата трябва да се възпитава и развива емоционалната интелигентност. Нейната липса или недостатъчно добро развитие, всъщност са една от основните предпоставки за поведенческите проблеми и агресията.

Основните пет ключови компонента на емоционалната интелигентност според Даниел Голман са: самосъзнание, самоуправление, емпатия, мотивация, развиване на социалните умения. Те са необходими за съществуването и развитието на всяка успешна личност и трябва да се възпитават у децата от ранна детска възраст. Ако те липсват, тогава липсва и един от основните елементи във възпитанието [1].

Липсата на емпатия е първият проблем, който може да бъде наблюдаван при децата още в начална училищна възраст. Някои от тях, не успяват да бъдат толерантни, да разбират емоциите на другите, това ги прави егоисти, насочени единствено към своите желания и чувства и може да доведе до агресия. Наличието на липса на самосъзнание също е проблем, който се среща у мнозина ученици. Недостатъчното разбиране на самите себе си, на нашите чувства и емоции неизбежно води до конфликти и проблемни ситуации, защото когато не разбираш собствения си аз, е невъзможно да разбереш и света около теб.

Недостатъчната мотивация за учене, за развитие и постигане на добри резултати е свидетелство за липса на здрава воля и постоянство и ако такава се наблюдава в ученическите години, то във времето несъмнено ще се задълбочи и вероятно личността няма да има успехи и занапред както в професионален, така и в личен план. За жалост, липсата на мотивацията е едно повсеместно явление.

Самоконтролът и самоуправлението на собствените емоции също е много важен и има превантивен характер по отношение на агресивните прояви. Още с встъпването на учениците в първи клас, те разбират, че училището е място, където съществува йерархия и строго определени правила, които трябва да се спазват от всеки един. Недопустимо е да се проявяват деградивни разрушителни импулси, пряко свързани с агресия, хиперактивност, разваляне на дисциплината в час. Едно дете, което не е получило правилна семейна възпитателна основа, не би могло да разбере колко е важен контролът на емоциите и неговото неразбиране може да доведе до ситуации в ущърб на всички в клас.

В условията на глобализация, едно от най-важните умения, които трябва да усвоят децата в училище, са уменията за успешно общуване. Те съпътстват човек през целия му житейски път и са ключов момент в неговото развитие. Те са последният елемент от емоционалната интелигентност. Когато си научил да разбираш себе си и околните, можеш умело да управляваш своите чувства, имаш волята да се развиваш, идва и моментът, в който е важно как общуваш с останалите [2].

За жалост, ситуацията която наблюдаваме в училище, а и повсеместно сред подрастващото поколение, е свързана с употреба на нецензурни и обидни думи, пошлост в отношенията, грубиянство, неподходящи груби шегки, арогантност, беден речников състав, употреба на думи, чието значение децата не знаят. Много са причините, довели до това положение и е необходимо доста време и усилия за справяне с проблема.

В горните редове, накратко очертахме някои от основните проблеми, които съществуват днес в обществото и които стоят пред образователната система и педагозите, а те в днешно време, отдавна нямат само

образователна функция, върху тях са паднали много повече отговорности – включително и възпитанието на младите и обучаването им в дух на толерантност и разбиране на света. Като отговор на поставените проблеми, ние виждаме холистичното образование и неговото прилагане в образователната практика.

2. Методология и анализ на холистичния подход в обучението

По своята същност, холистичното образование е такова образование, което има за цел да разгледа вселената като едно неделимо цяло. То счита, че всяка една личност има точно място в света и всичко е свързано помежду си и не бива да се разглежда в частност, а като общо. Личността, обучавана чрез холистичното образование, търпи развитие, не само по отношение на придобиване на нови знания, но и емоционален, естетически, духовен, творчески, физически план и по този начин се осъществява една добро сътрудничество, в дух на взаимно уважение между всички участници в образователния процес. Холистичното образование разчита най-вече на опита, който е всеобхватен. В големи размери и органичен като самия живот и определено не се крие единствено и само в теорията, тук от значение е и практиката.

Всъщност, главната цел на холистичното образование е да спомогне за възможно най-пълноценно развитие на човешкия ум и възможности и да допринесе за прогреса във всички сфери от живота му.

Основните посоки на работа в холистичното образование са шест на брой – развитие в интелектуален, физически, социален, емоционален, естетически и духовен план. Идеята и задачата на холистичното образование е да провокира интереса на учениците и да ги мотивира да учат, разширявайки житейския им мироглед и възгледи. Учителят има като основна цел да събуди интереса към живота. Едно от нещата, които в днешно време отблъсква учащите се от процеса на учене е, че голяма част от предлаганите им знания по предмети са механични, отчуждени едно от друго и децата не виждат къде в практиката те биха им послужили.

Идеята е развитие на интелектуалните способности чрез опознаване на заобикалящата среда. Важно е всяко едно дете да получи необходимото пространство и време да научи това, което му представлява интерес и да има възможността да се саморазвива емоционално, социално и духовно, поставен в приятелски условия, представляващи интерес за него.

Възниква въпроса защо е необходимо цялостно образование? Действащата образователна система, в момента, е насочена най-вече към интелектуалното развитие на децата и придобиването на минимум знания по отделните предмети. Несъмнено, получаването на знания, е важно и значимо за развитието на човек след училище, но защо тогава голяма част от хората, които са материално благоустроени и задоволени не усещат пълнотата и ценността на своето съществуване? В повечето случаи на тях им е все едно с какво ще се захванат.

Нашето образование трябва да бъде в синхрон с действителността и да се развива по същия начин, както се развива нашия живот. Системата разделя знанията на предмети теми, уроци, учебни планове и често се случва учениците да не успеят да видят и анализират връзката между тях, както и връзката между училището и живота. Време е за трансформация.

Във века на развиващите се технологии и на средствата за масова комуникация, образът на живота е толкова динамичен и се изменя толкова бързо, че се случва получената днес информация, утре вече да не е актуална, дори да бъде безполезна.

Какво е необходимо тогава, за да може училището да отговори на нуждите на своите ученици. Тук идва момента за изясняването на основните методи и ключови принципи на цялостното образование и обучение, а те са: индивидуален подход към всеки ученик, спрямо неговите специфики, характер, семейна среда, по-голямо практическо направление на знанията, с което децата да разбират връзката им с живота, социално направление на обучението и възпитанието, създаване на среда на емоционален комфорт, социално организирани занятия, интерактивност, изграждане на отношения на доверие и сътрудничество с родителите, живо отношение към предмета. Цялостното образование – това е една философия, която учителят трябва да носи в клас.

Изключително важно и несъмнено полезно, е да бъдат открити и поставени основните приоритети, чието прилагане и реализация, несъмнено, ще доведат до успех. На първо място, това е образование, което не е за живота, а образование, което учениците ще получат чрез живота. Тук е важен практическият елемент. Учениците трябва да бъдат обучавани в развиването на умения за работа със заобикалящата ни информация. На научните проблеми да се търсят творчески решения, да бъдат разработени индивидуални образователни програми. Информационните технологии и достиженията на техниката да се използват повсеместно в образованието. Да бъде развивана възпитателната функция на обучението и учениците да бъдат възпитавани в общовалидните човешки ценности. Да бъдат интегрирани основните образовател-

ни фактори, визирайки като такива училището, семейството, средствата за информация и масова комуникация, микро и макро социалната среда. Важно е още и педагогическата наука да се развива в посока, отговаряща на изискванията на общественото развитие.

Огромно предимство, за положителното развитие на образованието, несъмнено, биха били синтезът и взаимодействието на психологията и педагогиката, които биха могли да бъдат изразени чрез анализ на различните процеси в развитието на детето и особеностите, които те имат, в откриването и разбирането на диалога на отделните култури, в адекватното прилагане на различните процеси допринасящи за умственото развитие на подрастващите, в усъвършенстването на асоциативната мисъл, чиято насоченост е свързана с ориентиране на ученика към диференцирана, профилирана и индивидуална програма на обучение, възпитаване на вътрешна мотивация за самоусъвършенстване и много други.

Холистичното обучение насочва учебния процес и изисква от него да бъде в съответствие със законите на природата, където всичко е взаимосвързано и динамично. Това явление може да се наблюдава в атом, в клетка, в биосферата и в цялата Вселена. За съжаление, съвременността, още от времето на индустриалната революция, е предпочела отделянето и стандартизацията, което води до разделянето на самия живот.

Сякаш съвременното образование прави опит да прекъсне връзката между главата и сърцето, в съвременната култура не съществуват общи ценности, валидни за всички. Нашето образование се оказва толкова разпокъсано, колкото и самия ни живот.

От друга страна, холистичното образование се основава на три стълба: баланс, включване и комуникация. То търси онова така важно равновесие, което позволява психическото развитие на детето да протича в хармония с емоционалното, физическото, естетическото и духовното му развитие и израстване.

Необходимо и важно е да се търси баланса в интересите на отделната личност и групата, това е важна предпоставка за сътрудничество и работа в екип. В баланса трябва да има още познания и прилагане на въображение и творчество, технологии и личност. Същността на холистичното образование се крие в създаването на правилни взаимоотношения, които се появяват тогава, когато различните елементи се приведат в хармония.

Учителят трябва да се стреми да направи всеки един ученик активен участник в образователните дейности, интегрирайки процесите на предаване, възприемане и трансформиране на информацията.

Теорията и предаването на информация от учител или текст на ученик е важно и полезно, но то трябва да бъде обвързано и продължено с придобиването на практически умения. Тогава ученикът ще може да формулира своето собствено значение и да създава свои понятия, което е ясна индикация, че е разбрал и запомнил това, което се учи. За целта е необходимо да се поставят проблемни въпроси, да се води диалог с учениците и те да се приемат като равен събеседник, който има какво да каже. Учебният план и ученикът не трябва да съществуват поотделно, а само в единство.

В училище е много важно прилагането на креативното мислене. Греъм Уелс описва творческия процес по следния начин: първо се прави подготовка. Децата събират необходимата информация, свързана с поставен проблем или проект. Следващият етап е инкубацията. Това е моментът, в който мисълта се разгръща и не се нуждае от съзнателни усилия за решаване на проблема. Самата информация има свойството да се трансформира в нас. И на трето място – осветлението, решението идва несъзнателно и неочаквано. Последният етап е проверката, тогава човекът работи върху подробностите. Можем да направим извода, че вторият и третият етап са интуитивни, а първият и четвъртият са аналитични.

Разширяването на светогледа и формирането на глобалното мислене в училище също са част от холистичното образование. За целта е необходимо да се изучават глобалните проблеми, засягащи целия свят, да се задълбочи и подобри изучаването на световната история, география, политика, култура, икономика и екология; да се разшири разбирането на учениците за националното и културното многообразие чрез изследване на националната литература, изкуство, музика, танци и обичаи; да се проучи националната история в глобален контекст, какви са отношенията на страната ни с целия свят; да се формира естествена научна картина на света в процеса на преподаване на основите на науката; да се изучават и използват чужди езици.

Холистичната педагогика признава, че човешката душа е непонятна и неделима. Тя се основава на идеята за почтеността на човека като такъв и неговата цялост към света около него. В съответствие с холистичната парадигма, светът се интерпретира като неразделна система. Няколко са ключовите понятия, разкриващи тази цялост: светът като единна система, включваща местни, регионални и глобални подсистеми; светът като интегрирана система, основана на многоизмерни взаимозависимости между отделни

те подсистеми; светът като жива самоорганизираща се система, която се основава на принципите на баланса и равновесието; светът като развиваща се система, която е важна за балансираното развитие, както и нарушаването на този баланс и която изисква съвместните усилия на всички страни на света [3].

В момента, в образованието, е вече е налице, тенденцията то да се съсредоточи върху детайлите и така да се измести и забрави широката визия на целостта и съгласуваността на света. Холистичното образование ни насърчава да възстановим тази визия.

Да се възродят, разберат и анализират връзките между различните аспекти на човешкото преживяване, например: между ума и тялото; удовлетворението от успешната комуникация връзката между личността и обществото, връзката със Земята и със самия себе си.

Всички тези черти на холистичното образование присъстват, под една или друга форма, във фолклора на народите и в частност – в българския фолклор. Връзката със земята и със самия себе си присъства и в българските шевици и в багрите на народните носии от различните фолклорни области, в народните песни и танци и в разбирането и обрисуването на цялостната картина на света посредством народните традиции, празници и обичаи. Българският фолклор може да бъде приет като своеобразен мост към успешното реализиране на холистичното обучение, към разбирането на българската народопсихология, нагласи, поведение, социален диалог, на личността и на общността, на цикличността в природата.

3. Практически измерения на холистичното образование

Спазвайки основните аспекти на холистичното образование, а именно: интелектуален, физически, социален, емоционален, естетически и духовен и целите, гласящи откритост, радост от живота, гъвкав подход и интерес към живота, ние в ОУ „П. Р. Славейков“ – В. Търново през учебната 2017/2018г, с учениците от прогимназиален етап, реализирахме няколко успешни практики, основаващи се междупредметните връзки в образованието и на прилагането на цялостния подход на холистичното образование:

Още в началото на учебната година, проучихме нагласите на учениците, техните интереси и специфични дарби и заложби и заедно взехме решение да разработим един театрален етюд, съчетаващ в себе си, музикално и театрално изкуство, поезия и проза, като същевременно избрахме добре познато литературно произведение, с което децата работиха и интерпретираха, а именно стихотворението „Неразделни“ на Пенчо Славейков. В подготовката на нашата работа имаше елементи от българския фолклор и народопсихология, от българската литература и връзката ѝ с народното творчество, разгледахме мотива за вечната любов, която продължава и след смъртта и мястото му в световната литература, откриохме връзката на видовото разнообразие и функциите на природата. Работихме с децата по създаването на костюми, декори, сценография, музикално и театрално интерпретиране на избрания сюжет. Всичките ни усилия завършиха с представянето на етюда на сцена и удовлетворението от свършената работа.

Процесът, по създаването на този продукт, се оказва само първата от множеството теми, които разработихме във връзка с „Биоразнообразието в българския фолклор, традиции и обичаи“. През годината имаме възможност да пресъздадем фолклорни обичаи и традиции. Нашето желание бе, у учениците, да се формира цялостна картина за света, връзката между прочетеното в книгите и процесите в природата.

Богат и пъстър е българския фолклор. Богати природни картини са описани, не само във фолклора, а и в произведенията на българските писатели. Намирайки връзката между – наука- красота – духовност се постига една цялостна картина за душевен комфорт и радост от живота у учениците.

Друга практика, по която работихме в нашето училище, е пряко свързана с пътя, който изминахме от екологията до фолклора. Българските билки – разнообразие, описано и във фолклорните песни, присъстват в народните носии, в обредните танци, в Лазаруване, Коледуване, Сурваки, Еньовден, Цветница, обичаят „Пеперуда“. Пъстра е картината от цветя и билки, описани в „Изворът на белоногата“, „Неразделни“, „Отечество любезно“ и други световно известни, български произведения.

Симбиозата между литература, екология, народопсихология, театър музика и танц, при работата с учениците, създаде у тях една цялостна картина на света и те сами и с радост откриваха още и още взаимовръзки във всичко, което ни заобикаля. По този начин, те се научиха да търсят връзката между отделните учебни предмети, а и връзката с живата природа.

Освен това, участието им в клуб по народни танци и хора, също беше ключов момент, тъй като освен, че се развиваха физически, те разбраха смисъла и философията на българския танцов фолклор, съхранен толкова години от нашите предци. Усвояването на танцувалните стъпки и танцуването на народни танци, води до установяване на хармония и връзка между тяло и емоция; в социален аспект пък възпитава в свобода на мислене и обич към родното; в емоционален аспект – съхранява положителната емоция и нагласа – да се усвои и направи нещо различно – чрез танца, да се запознаят със съответната фолклорна

област, носите, характерните песни и танци.

Например, едно от нещата, които научиха, че при добруджанските танци, изпълнявани от мъже, които работят по полето със сърп, паламарка, е характерна леко приклепналата стойка, свързана с тяхна работа по полето и положението на тялото при жътва. Всяка една фолклорна област има свои специфични движения, танци, темпо, характерни носии и носи съответното настроение. Това, което е общото между тях е, че всички те са част от българския характер и нрав и разказват приказки, останали от векове за живота на хората, живели по нашите земи. Фолклорът е един от елементите на националното самосъзнание и един от факторите, запазил народа ни, дори тогава, когато държава е нямало, а днес, по целия свят, където има българин, има и български хора, а с тях и любовта към родното.

Фолклорът носи естетическа наслада, на тези, които гледат, но и на тези, които танцуват. Той е израз на любовта към красивото, към това, което е част от нашия живот и ни прави богати на чувства и емоции и не на последно място ни дава възможност за саморазвитие и самореализиране.

По този начин, чрез постигане на хармония душа – тяло, учениците разбират същността на живота и се подготвят за него. В групите по интереси участват деца от различен етнически произход, но това, което ги обединява е любовта към фолклора. Чрез българския фолклор се запазва и предава българската традиция от възрастните на по-младите, осъществява се приемственост. При изпълнението на фолклорните танци, активно участие взеха и родителите.

Така се оказа, че българският фолклор е вплетен в цялостното формиране на личността и нейното духовно и естетическо израстване.

III. Заключение

Съществуващите проблеми в образователната сфера не са малко и са с най-разнообразен произход. Много са предизвикателствата, които стоят пред педагозите в днешно време. Част от тях са свързани и с поведенческите проблеми при децата, със семейната среда и неспособността на родителите да възпитат децата си по правилния начин, с недостатъчната диалектичност и динамичност на учебните планове.

Като отговор на всички тези казуси ние виждаме холистичното образование, което ще позволи децата да бъдат учени, че света съществува в своята цялост и ние като хора трябва да се развиваме не едностранчиво, а напротив – в много и различни посоки, с постоянство, мотивация и труд, опитвайки се да разбираме другите и себе си.

Тази промяна не зависи от закони, наредби и учителски правилници. Тя е закодирана в учителския ум и сърце и единствено учителят може да я реализира и да се опита да отговори на потребностите на учениците и на времето, в което живеем. Задачата не е лека, но е постижима, стига да има желание, ентузиазъм и учителско сърце, готово да се раздава.

References:

1. Golman, D., *Emotsionalnata inteligentnost, Iztok-Zapad, Sofia, 2011*
2. Andreeva, L., *Sotsialno poznanie i mezhdulichnostno vzaimodeystvie, S., 1999*
3. Miller D. *Holisticheskoe obrazovanie. Pedagogika predchuvstvia, 2002*